

Чугуєнко М.В.

кандидат філософських наук,
доцент кафедри українознавства,
Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна

**Інтеграційна політика у ФРН
та національно-демократична консолідація в пострадянській Україні:
порівняльний аналіз типологічної схожості та відмінностей.**

Компаративні дослідження досвіду сучасних політик інтеграції у Німеччині та пострадянській Україні актуальні насамперед з огляду на низку небезпечних зовнішніх і внутрішніх викликів для обох європейських держав.

Глибока криза Європейського Союзу, становим хребтом якого є Німеччина, і вступ до якого задекларувала Українська держава як пріоритет своєї зовнішньої політики, має не лише інституційний, а ще й ціннісний характер. Це насамперед конфлікт універсалістських ліберальних цінностей з одного боку і національно-державних інтересів з іншого.

Саме порівняння найрозвиненішої країни Західної Європи, до якої линути потоки трудових мігрантів і біженців, і пострадянської України, яка, навпаки, потерпає від відтоку трудових ресурсів, на перший погляд може здатися недоречним. Утім, хіба не зближує інтеграційні стратегії ФРН та України саме прагнення гармонізувати міжетнічні стосунки у рамках демократичної правової нації-держави, інтегруючи усі етнічні меншини цивілізованими засобами у спільний громадсько-політичний, правовий, соціально-економічний, мовно-культурний, ціннісний простір? Хіба не та сама філософія європейських ідеалів свободи й демократії, цінностей права, рівних життєвих шансів і можливостей для всіх окреслює рамки обох інтеграційних проєктів?

Вихідною точкою інтеграційних зусиль у ФРН слід, мабуть, вважати 1950-і роки, коли внаслідок запрошення до країни т.зв. «гастарбайтерів» німецьке суспільство стикнулося з проблемою адаптації іноземців.

Уже на початок 1980-х років, як засвідчують німецькі автори, утворився консенсус щодо необхідності інтеграції нових громадян з міграційним підґрунтям [1; с. 9]. Законодавчо політику інтеграції було оформлено у відповідних законах.

У 2000-х рр. глобальна міграція спричинилася до того, що Німеччину офіційно проголошено «переселенською країною» («Einwanderungsland») [2].

Ціль інтеграції німецькі автори визначають як забезпечення рівності можливостей і шансів незалежно від етнічного походження чи групової ідентичності [1; с. 12]. По суті йдеться про ліквідацію залежності життєвого успіху як від непривілейованих, так і привілейованих ідентичностей. Саме цей ідеал рівної свободи є дороговказом або, за образним висловлюванням німецького дослідника Акселя Шульте, «полярною зіркою» для інтеграційної політики у ФРН [4, с. 33].

Інтеграція повинна розгортатися на всіх рівнях: супранаціональному (ЄС), загально-німецькому, федеральних земель та комун, - і охоплювати всі сфери життя: політичну («вгромадження»), мова, освіта, ринок праці, культура, історія тощо.

На практиці курс на інтеграцію мігрантів, переселенців та шукачів політичного притулку стикається у ФРН із значними труднощами і тому жваво дебатуються у суспільстві. Процес, як зазначено на сайті Федерального уряду, має бути обопільний [3]. Тому небажання інтегруватись та інтегрувати є живильним середовищем для радикалізації політичного життя. З одного боку, «політичні ісламісти» і «салафісти» з ідеалом «світового халіфату», а з іншого, антиімігрантські партії та рухи («Альтернатива для Німеччини», «Пігіда», ідентарісти», «рейхсбюргери» тощо). Проблема побутової ксенофобії й прецеденти організованого терору на ґрунті релігійної та етнорасової ненависті засвідчують труднощі у реалізації інтеграційної політики у ФРН. Особливо гостро даються взнаки нерозв'язані проблеми у східних федеральних землях, які раніше були радянською зоною окупації й до 1990 року утворювали НДР. Там порівняно з іншими федеральними

землями більш поширені расистські і ксенофобні настрої, які забезпечують електоральні успіхи антиіммігрантської партії АФД. Активізація неонацизму йде тут у поєднанні з доволі поширеною на східних землях ностальгією за часами «штазі-соціалізму» (т. зв. «остальгія»), і цей факт ставить під сумнів завершеність, і зрештою, ефективність як денацифікації, так і декомунізації у ФРН.

Також спеціальний інтерес, передусім для України, становить вплив зовнішніх чинників на перебіг інтеграційних процесів у ФРН та ЄС у цілому. Ставши на шлях реанімації імперського проекту, керівництво РФ, особливо після накладення за ініціативою ЄС та США на Кремль міжнародних санкцій за агресію проти України, окупацію та анексію Криму і війну на Донбасі, у рамках т. зв. «гібридної війни» проти України та її союзників активізувало підривну діяльність, зокрема надаючи вагому підтримку - інформаційну, фінансову, організаційну, технологічну – саме ультра-правим антиіммігрантським політичним силам в ЄС.

Українська інтеграційна політика має ту ж мету, що й німецька, але ситуація істотно відрізняється від німецької як історичним, так і актуальним контекстом. Унаслідок колоніальної політики союзного центру україномовні опинились у становищі «пост геноцидної» спільноти, формально толерованої і повноправної нібито більшості («титильна нація»), а на практиці – дискримінованої мовної й культурної, соціально упослідженої та політично недорепрезентованої меншості.

У пострадянській Україні постало питання, хто кого інтегруватиме: російськомовна меншина, зокрема та її частина, яка зорієнтована на збереження зв'язків з колишньою метрополією, і зрештою на інтеграцію українців до реанімованого неоімперського проекту, чи україномовна та україносвідома частина активного суспільства, яка має на меті деколонізацію України. Саме довкола цього питання й розгорнулась запекла боротьба, яка і досі триває.

Як і у Німеччині проблеми етнонаціональної інтеграції пов'язані з питаннями політики європейської інтеграції України. Напрями інтеграційної політики в Україні ті ж самі, що в ФРН: освіта, мова, культура, історія.

На відміну від ФРН, ринок праці в Україні так і не став механізмом інтеграції з огляду на бідність і відсталість країни, що спричинили масову трудову міграцію з нашої держави.

Політичний інструментарій відрізняється з огляду на неколоніальну залежність, слабкість і корумпованість державних інституцій, відчутний брак кваліфікованих управлінців, експертів, критичних інтелектуалів, здатних виробити ефективні методи й підходи до інтеграційної стратегії, запропонувати конкретні рекомендації адаптовані до конкретних умов і ситуацій. Ще гірше справа з реалізацією послідовного політичного курсу.

Ще помітніше, ніж у Німеччині, дається взнаки регіональний фактор, зокрема на Півдні та на Сході України. Власне, анексія Криму та збройний конфлікт на Донбасі вочевидь засвідчує провал інтеграційної політики українських урядів. Так само як і у східних землях ФРН, інтеграції певної частини мешканців Сходу та Півдня України до українського громадянського суспільства перешкоджає спадок імперсько-тоталітарних часів. Проімперська політика РФ щодо України спрямовано на на консервацію імперських квазітрадицій як одного з важливих засобів збереження неокolonіальної залежності. То є складовою продуманої й послідовної стратегії Кремля на поглинення України. З цією метою докладаються зусилля щодо недопущення національно-демократичної консолідації українського суспільства та його інтеграції до структур ЄС та НАТО. З боку РФ застосовується арсенал усіх засобів, спрямованих на провокування та поглиблення розколів всередині українського суспільства за політичними, мовними, історико-культурними, релігійними ознаками.

Таким чином, порівняльний аналіз досвіду інтеграційних політик ФРН та України, зокрема зіставлення ситуативних контекстів, проблем, інструментарію засобів і заходів, може виявитись корисним і навзаєм

повчальним у сенсі глибшого розуміння схожості й специфіки політик інтеграцій в обох державах.

Література.

1. Integration von Zuwanderern: Erfahrungen, Konzepte, Perspektiven / Hrsg. von Stefan Luft, Peter Schimany. - Bielefeld: transcript Verl. 2010, 356 S.
2. Einwanderungsland Deutschland. Die Fakten im Ueberblick. Die Beauftragte der Bundesregierung fuer Migration, Fluechtlinge und Integration. Режим доступу: <http://hafh.eu/wp-content/uploads/2019/01/migration-in-Germany.pdf>
3. Bundesregierung. Режим доступу: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/themen/nationaler-integrationspreis-der-bundestkanzlerin/integrationspolitik-der-bundesregierung>
4. Schulte Axel Integrationspolitik in der Bundesrepublik Deutschland: Von politischer Opportunität und institutionalisierter Ungleichbehandlung zur menschenrechtsbasierten Politik?
Режим доступу: <https://www.budrich-journals.de/index.php/dms/article/viewFile/5140/4282>